

UZBEKISTAN LAW REVIEW

ISSUE 2
2025

**ЎЗБЕКИСТОН ҚОНУНЧИЛИГИ
ТАҲЛИЛИ**

UZBEKISTAN LAW REVIEW

**ОБЗОР ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
УЗБЕКИСТАНА**

ИЛМИЙ ТАҲЛИЛИЙ ЖУРНАЛ	SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL	НАУЧНО АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
--------------------------------------	--	--

**2025
№2**

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ

БОШ МУҲАРРИР:

Гулямов Саид Саидахарович – юридик
фанлари доктори, профессор.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ АЪЗОЛАРИ:

Рустамбеков Исламбек Рустамбекович – ю.ф.д.,
профессор.

Ҳўжаев Шохжаҳон Акмалжон ўғли – юридик
фанлар бўйича фалсафа доктори.

Оқюлов Омонбой – ю.ф.д., профессор.

Эргашев Восит Ёқубович – ю.ф.н., профессор.

Маҳкамов Отабек Мухтарович – ю.ф.д.

Суюнова Дилбар Жолдасбаевна – ю.ф.д., доц.

Мусаев Бекзод Турсунбоевич – ю.ф.д., доц.

Беков Ихтиёр – ю.ф.д., проф.

Бозоров Сардор Сохибжонович – ю.ф.д., проф.
в.б.

Хазратқулов Одилбек Турсунович – юридик
фанлари номзоди, доцент.

Самарходжаев Ботир Билялович – ю.ф.д.,
профессор.

Ходжаев Бахшилло Камалович – ю.ф.д.,
профессор.

Нарзиёв Отабек Саъдиевич – ю.ф.д., проф. в.б.

Жолдасова Шахноза Батировна – юридик
фанлар бўйича фалсафа доктори.

Маълумот олиш учун қуйидагиларга мурожаат этиш
сўралади:

**Гулямов Саид Саидахарович,
Рустамбеков Исламбек Рустамбекович**
ТДЮУ, Халқаро хусусий ҳуқуқ кафедраси,
Ўзбекистон Республикаси, Тошкент ш., 100047,
Сайилгоҳ кўчаси, 35. Тел: 233-66-36

"Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили"нинг электрон
нусхаси Интернетдаги www.library-tsul.uz ёки
www.lawreview.uz сайтида жойлаштирилган.

**Журнал 2013 йилдан Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамасининг Олий Аттестация
комиссияси журналлари рўйхатига киритилган.**

Ушбу журналда баён этилган натижалар, хулосалар,
талқинлар уларнинг муаллифларига тегишли бўлиб,
Ўзбекистон Республикаси ёки Тошкент давлат юридик
университети сиёсати ёки фикрини акс эттирмайди.

2025 йилда нашр этилди.

Муаллифлик ҳуқуқлари Тошкент давлат юридик
университетига тегишли. Барча ҳуқуқлар ҳимояланган.
Журнал материалларидан фойдаланиш, тарқатиш ва
қўлайтириш Тошкент давлат юридик университети рухсати
билан амалга оширилади. Ушбу масалалар бўйича Тошкент
давлат юридик университетига мурожаат этилади.
Ўзбекистон Республикаси, Тошкент ш., 100047, Сайилгоҳ
кўчаси, 35.

ISSN 2181-8118

Масъул котиб: **И. Рустамбеков**

Наشريёт муҳаррири: **Н. Ниязова**

Техник муҳаррир: **Д. Козимов**

Лицензия № 02-0074

Босишга рухсат этилди – 28.06.2025

Наشريёт ҳисоб табоғи – 5

«IMPRESS MEDIA» босмаҳонасида босилди

Адади – 100 нусха.

**ИЛМИЙ-ТАҲЛИЛИЙ
ЖУРНАЛ**

2/2025

Qurbanov Jahongir Abdimutalliyevich

Toshkent davlat yuridik universiteti
Davlat va huquq nazariyasi kafedrasida
o'qituvchisi

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENT FARMOYISHINING HUQUQIY TABIATI

Annotatsiya. Maqolada O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoyishlarining huquqiy tabiati va ijtimoiy hayotdagi o'rni tahlil qilinadi. Tadqiqotda davlat rahbari tomonidan qabul qilinadigan hujjatlar turlari, ularning normativ va individual-huquqiy xususiyatlari ko'rib chiqiladi. Farmoyishlarning farmon va qarorlardan farqi, ularning huquqni qo'llash aktlari sifatidagi ahamiyati ochib beriladi. Kadrlar siyosati, moliyaviy va tashkiliy masalalarda farmoyishlarning qo'llanilishi tahlil etiladi. Maqolada farmoyishlarning normativ-huquqiy hujjat sifatida tan olinishi bo'yicha mavjud munozaralar ko'rib chiqiladi. Muallif farmoyishlarning huquqiy maqomini aniqroq belgilash, ularning ochiqlik va shaffofligini ta'minlash zarurligi haqida xulosa qiladi.

Kalit so'zlar: farmoyish, prezident hujjatlari, huquqni qo'llash, individual-huquqiy hujjat, normativ-huquqiy hujjat, kadrlar siyosati, huquqiy maqom, shaffoflik, konstitutsiyaviy huquq

Аннотация. В статье анализируется правовая природа и место президентских фармойишей Республики Узбекистан в общественной жизни. Исследование рассматривает виды документов, принимаемых главой государства, их нормативные и индивидуально-правовые характеристики. Раскрывается отличие фармойишей от указов и постановлений, их значение как актов применения права. Анализируется применение фармойишей в кадровой политике, финансовых и организационных вопросах. В статье рассматриваются существующие дискуссии о признании фармойишей нормативно-правовыми документами. Автор заключает о необходимости более точного определения правового статуса фармойишей, обеспечения их открытости и прозрачности в правовой системе государства.

Ключевые слова: фармойиш, президентские документы, применение права, индивидуально-правовой акт, нормативно-правовой акт, кадровая политика, правовой статус, прозрачность, конституционное право

Abstract. The article analyzes the legal nature and place of presidential farmoyishes of the Republic of Uzbekistan in social life. The research examines the types of documents adopted by the head of state, their normative and individual-legal characteristics. The difference between farmoyishes from decrees and resolutions, their significance as acts of law application is revealed. The application of farmoyishes in personnel policy, financial and organizational matters is analyzed.

The article discusses existing debates about recognizing farmoyishes as normative legal documents. The author concludes about the necessity of more precise definition of the legal status of farmoyishes, ensuring their openness and transparency in the state's legal system. The study emphasizes the need for legislative improvements to clarify the legal framework governing presidential farmoyishes.

Keywords: farmoyish, presidential documents, law application, individual legal act, normative legal act, personnel policy, legal status, transparency, constitutional law

Kirish

Biz mamlakatimizni eng oliy mansabdor shaxsi tomonidan qabul qilinadigan hujjatlar borasida fikr yuritar ekanmiz, bunda biz huquq manbasi sifatida normativ-huquqiy hujjatlarni ko'z oldimizga keltiramiz. Xo'sh mamlakat prezidentning hujjatlari hammasi normativ yoxud rasmiy tusga egami. Prezidentning Farmon, qaror, farmoyish, taqdimnoma, murojaatnomalarini bari Prezident hujjatlaridir.

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi va "Normativ-huquqiy hujjatlar to'g'risida"gi Qonuniga muvofiq, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoyishlari odatda individual-huquqiy hujjatlar hisoblanadi. Ular tashkiliy, kadrlar, moliyaviy va boshqa amaliy masalalarni hal etishga xizmat qiladi. Shuningdek, ayrim hollarda farmoyishlar normativ tusga ega bo'lishi mumkin, lekin bu ularning asosiy huquqiy xususiyati emas.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoyishlari farmon va qarorlardan yuridik kuchi jihatidan past turadi, ammo ular davlat rahbarining bevosita ijro hokimiyati ustidan nazoratini amalga oshirish vositasi sifatida muhim rol o'ynaydi. Amaliyotda ularning qamrovi kengayib bormoqda, ayniqsa iqtisodiy va moliyaviy boshqaruv sohalarida.

Davlat hokimiyati tizimida hokimiyat organlarining kelishilgan holda faoliyat yuritishini ta'minlovchi sifatida davlat boshlig'i - O'zbekiston Respublikasi Prezidentining hujjatlarini shartli ravishda normativ tusga ega bo'lgan va normativ tusga ega bo'lmagan hujjatlarni ijtimoiy hayotdagi o'rni va uning huquqiy tabiati masalasida ilmiy maqola va ommabop gazetalarda yozib kelmoqdamiz .

Eng avvalo, davlat rahbarining har bir hujjati nazariy jihatdan huquq ijodkorligining mahsuli hisoblanadi. Shuningdek, huquq ijodkorligi pirovardida qabul qilinadigan huquq harakatlanishining mahsulidir. Tom ma'noda esa davlat rahbari tomonidan qonunchilikka binoan qabul qilgan hujjatlar o'z navbatida huquqni qo'llash hujjatlari hamdir .

Bugungi kunda mamlakatimizda davlat rahbari tomonidan qonunchilik hujjati sifatida, shuningdek, amaldagi "Normativ-huquqiy hujjatlar to'g'risida"gi qonunning 12-moddasida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi va qonunlari asosida hamda ularni ijro etish uchun farmonlar va qarorlar tarzida normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilishi bel-

gilangan. Bundan tashqari, Asosiy qomusimizni 110-moddasida O'zbekiston Respublikasining Prezidenti Konstitutsiyaga va qonunlarga asoslanib hamda ularni ijro etish yuzasidan respublikaning butun hududida majburiy kuchga ega bo'lgan farmonlar, qarorlar va farmoyishlar chiqaradi deb belgilab qo'yilgan.

Davlat rahbari tomonidan mamlakatda o'z vakolatlari doirasida yuridik jihatdan rasmiy yoki norasmiy tusga ega hujjatlarni qabul qilishi va uni hayotga tadbiiq qilishi bu qo'yilgan masalalarni eng avvalo yuridik rasmiylashtirishi muhim belgisidir. Ijtimoiy-iqtisodiy sohalarni rivojlantirishda faqatgina og'zaki ko'rsatmalar bilan erishish bu huquqiy davlatchilikka ziyon yetkazilishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Shundan kelib chiqib, davlat rahbari ijtimoiy sohani faqatgina normative hujjat bilan emas, balki turli xil kuchga (tashkiliy, turli xil masaladagi, bir martalik, ma'muriy xususiyatdagi) ega bo'lgan norasmiy hujjatlar (taqdimnoma, murojaatnoma, bayonnoma)ni ham qabul qilishi mumkinligini ko'rish mumkin. Masalan, diplomatik hamda boshqa vakolatxonalarining rahbarlarini tayinlash uchun nomzodlarni O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senatiga taqdim etishi, Senat Raisi lavozimiga saylash uchun nomzodni O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senatiga taqdim etishi, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Senatiga O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudi, O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi, O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi tarkiblariga nomzodlarni, shuningdek O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki boshqaruvining raisi, respublika korrupsiyaga qarshi kurashish organining rahbari va respublika monopoliyaga qarshi organining rahbari lavozimlariga nomzodlarni taqdim etishi (taqdimnoma), O'zbekiston Respublikasi xalqiga hamda Oliy Majlisiga mamlakat ichki va tashqi siyosatini amalga oshirishning eng muhim masalalari yuzasidan murojaat qilishi (murojaatnoma), kimyo-sanoat, qishloq-xo'jaligi va boshqa ustuvor masalalarni video selektor, hududlarda amalga oshirayotgan islohotlar bilan tanishish va tashkiliy yig'ilishlarda imzoladigan prezident boshchiligidagi yig'ilish bayonnomalari shular jumlasidandir. Bu yerda bu kabi hujjatlarga ajratishda ularning tashkiliy faoliyat shakliga ko'ra mezonlarga ajratilishi muhim omildir. Chunki, davlat rahbarining prezident sifatida huquqni qo'llash hujjatlarni nafaqat qabul qilishi, balki boshqa amaldagi ijtimoiy hayotning tuli xil masalalarini huquqiy jihatdan tartibga solishga qaratilgan munosabatlarni ham aks etuvchi hujjatlari ham prezident topshirig'i sifatida eng oliy majburiyatni aks ettirmoqda.

Biz yuqoridagi hujjatlar ichida Prezident farmoyishning huquqiy tabiati va ijtimoiy sohada qo'llanilishi - amaliyotdagi o'rni haqida fikr yuritishni ilmiy maqolani bosh maqsadi qilganmiz. Shuningdek, ushbu ilmiy maqolada, bugungi Prezident farmoyishini huquqiy tabiatini ilmiy adabiyotlarda yoritilganlik masalasini tahlil qilishimiz - bu ilmiy ishimizning bosh obyektini hisoblanishini unutmasligimiz ham kerak.

Ma'lumki, O'zbekiston Respublikasi Prezidentning farmoyishi -tezkor va boshqa joriy masalalar bo'yicha qabul qilinadigan huquqni amalga oshirishning maxsus shakli

bo'lgan huquqni qo'llash hujjatidir.

Ma'lumki, ayni vaqtda O'zbekiston Respublikasi qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasida mavjud qonunchilik hujjatlari 30.000dan oshadi. Ushbu qonunchilik bazasini tahlil qilsangiz, 1994-yildan to 2024-yilga qadar bo'lgan davrda davlat rahbarining 99 ta huquqni qo'llash hujjati bo'lgan Farmoyishi qabul qilinganligini yoki joylashtirilganligini ko'rish mumkin. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining dastlabki Farmoyishi O'zbekiston Respublikasining birinchi Prezident Islom Karimov tomonidan 1994-yil 5-martda qabul qilingan F-358-sonli "Nazorat inspeksiyasi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi (hujjat matni rus tilida berilgan) Farmoyishi bo'lsa, oxirigisi esa O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan 2024-yil 17-oktabrda qabul qilingan F-53-sonli "O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi kuni bayramiga tayyorgarlik ko'rish va uni o'tkazish to'g'risida"gi Farmoyishidir.

Bir so'z bilan aytganda, biz tahlil qilayotgan davlat rahbarining qabul qiladigan barcha turdagi hujjatlarini ilmiy-nazariy jihatdan normativ-huquqiy (farmon), huquqni qo'llash (farmoyishi) va rasmiy hujjatlar (qaror) deb aytib bolar.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan chiqariladigan va odatda tashkiliy, kadrlar yoki operativ masalalardagi hujjatlarini esa tartibga soluvchi hujjatdir (farmon, qaror va farmoyish), deb huquqiy baholasak ham bo'ladi. Huquq ijodkorligi sifatida esa Prezident farmoyishlarini aniq bir shaxs yoki holatga qaratilganligini hisobga olib, ko'pincha individual-huquqiy hujjatlarga ajratsak ham bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoyishlarini o'ziga xosligi shundaki, unda asosan individual, ayrim holdalarda normativ elementlarni ko'rish mumkin. Masalan, kadrlar siyosatiga oid masalalarda, tayinlash va lavozimdan ozod qilishda (masalan, vazirlar, elchilar), moliyaviy masalalarda (jamg'armalardan mablag' ajratish), tashkiliy masalalar (yangi organlar tuzish yoki faoliyatini to'xtatish). Demak, Farmoyishlar amalda O'zbekiston Respublikasi Prezidentning ijtimoiy-iqtisodiy va tashkiliy sohalardagi tezkor boshqaruv vositasi sifatida xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezident qabul qiladigan, huquqni qo'llash akti hisoblangan Farmoyishlar normativ-huquqiy hujjat sifatida qaralishi bo'yicha muayyan bahsmunozaralar mavjud. Ayrim farmoyishlar, agar ular umumiy doiradagi shaxslar yoki hodisalarga nisbatan qaratilgan bo'lsa, normativ tusga ega bo'lishi mumkin. Biroq amaldagi qonunchilikda ularning ko'pchiligi individual-huquqiy deb baholanadi.

Boshqa tomondan, barcha farmoyishlarning www.lex.uz da ochiq e'lon qilinmasligi, ularning rasmiy huquqiy manbalarda to'liq mavjud emasligi huquqiy aniqlik va shaffoflik tamoyillariga zid bo'lishi mumkin.

Shuningdek, amaliy jihatdan farmoyish O'zbekiston Respublikasi Prezidentining muhim boshqaruv hujjati sifatida ham qarash mumkin, chunki u asosan individual-huquqiy tabiatga ega. Farmoyishlarning huquqiy maqomini yanada aniqlashtirish, normativlik mezonlarini belgilash va

ularni rasmiy manbalarda to'liq e'lon qilish yoki huquq shakli sifatida normativ-huquqiy hujjatlar tizimida takomillashtirish zarur.

Demak, farmoyish — O'zbekiston Respublikasi Prezident tomonidan chiqariladigan, asosan, tashkiliy, operativ va joriy masalalarni hal etishga qaratilgan huquqni qo'llash hujjati sifatida quyidagilarni xulosa qilish mumkin:

–farmoyishlar ko'pincha individual-huquqiy hujjat hisoblanadi, ya'ni, ular aniq bir shaxs yoki tashkilotga qaratilgan bo'ladi, ammo ayrim hollarda normativ belgilarni ham o'z ichiga olishi mumkin.

–Amaliyotda farmoyishlarning qo'llanilishini hisobga olsak, bu ko'pincha kadrlar siyosati bilan bog'liq bo'ladi. Masalan, Prezident farmoyishlari orqali davlat xizmatchilari lavozimga tayinlanadi yoki lavozimidan ozod etiladi.

–farmoyishlar orqali muhim moliyaviy masalalar ham xal etib kelinmoqda. Masalan, maxsus jamg'armalardan mablag' ajratish, yordam berish farmoyish orqali amalga oshiriladi.

–farmoyishlar orqali tashkiliy-texnik masalalar ham xal etilmoqda. Bunga tashkilotlar faoliyatini yo'lga qo'yish yoki tugatish bo'yicha topshiriqlar farmoyish orqali rasmiylashtiriladi.

Hozirgi kunda ijtimoiy sohada prezident hujjati bilan bog'liq sud ishlari ko'payganini eshityapmiz, unda aynan farmoyishning normativ-huquqiy tusga egaligi masalasi ko'tarilmoqda. Ba'zi mutaxassislar (advokat, huquqshunos va boshqalar) farmoyishni normativ-huquqiy hujjat sifatida baholashmoqda, asos Asosiy qomus. Lekin, O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida farmoyishlar asosan normativ bo'lmagan (individual-huquqiy) hujjatlar sifatida qaraladi.

Aslini olganda ham farmoyish – bu Prezidentning huquqiy hujjatlar tizimidagi muhim, biroq nisbatan tor ko'lamli vositasidir.

Huquqiy tizimda farmoyishlarning huquqiy maqomini aniq belgilash, ularning normativ yoki notekis hujjat sifatidagi chegaralarini mustahkamlash zarur.

Farmoyishlarning ochiq e'lon qilinishi va yuridik izohlar bilan ta'minlanishi huquqiy aniqlikni oshiradi. Shuning uchun, normativ huquqiy hujjatlar tasnifida farmoyishlarning roli bo'yicha qonunchilikda izchil yondashuv zarur. Farmoyishlarning normativ yoki individual hujjat sifatida tasnifini qonunchilikda aniq belgilash, ommaviy ahamiyatga ega farmoyishlarni rasmiy manbalarda muntazam e'lon qilish tizimini yaratish, farmoyishlarning huquqiy oqibatlarini aniqlovchi sharh va izohlarni ishlab chiqish bugunning eng muhim siyosiy masalasidir.

Shuning uchun bu tafovutni bartaraf etish va Prezident farmoyishlari atrofidagi huquqiy noaniqliklarni yo'qotish uchun “Normativ-huquqiy hujjatlar to'g'risida”gi Qonunga qo'shimcha yoki o'zgartirish kiritish lozim. Bu o'zgarishlar Prezident hujjatlarining huquqiy kuchi, ularning odil sudlov ishlarida ochiqdigi va normativlik darajasini aniqlashtirishda muhim qadam bo'ladi.

Umuman olganda, O'zbekistonda farmoyishlarning huquqiy maqomini aniqroq belgilash zarur, deb hisoblaymiz. Farmoyishlarning ochiqdigi va shaffofligini ta'minlash maqsadida ularni to'liq e'lon qilish tizimini mustahkamlash

lozim. Shuningdek, farmoyishlar bilan bog'liq sud amaliyoti va sharhlarni huquqshunoslik ta'lim muassasalarida ham keng tatbiq etish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
2. O'zbekiston Respublikasining “Normativ-huquqiy hujjatlar to'g'risida”gi Qonuni.
3. The Constitution of the United States of Amerika with the Declaration of independence. Fall river press New-York.2012.
4. Sodikov A.Sh. Yuridik texnika. Darslik. -T.: TDYU nashriyoti. 2024. 400 bet.
5. Odilqoqiyev X. T. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. -Toshkent. “Adolat”. 2018. 528 bet. 377-bet.
6. <https://adolatmarkazi.uz/article?size=12&page=9>
7. <https://www.law.cornell.edu/executive-orders>
8. <https://www.law.cornell.edu/constitution-conan/article-2/section-1/clause-1/the-presidents-powers-and-youngstown-framework>